

נפתלי אהרן וקשטיין
המאגר העולמי לכתבי היוחסין
ויתילדו - 141

'תניא' כוותיה ד'רב'
מאתים שנה להסתלקותו של ה'רב' בעל
ה'תניא' - שושילתא ד'רב' למעלה בקודש

פרק ראשון
רבי אברהם ובנו רבי ישראל ברוך מליאזני,
אביו וזקיננו של בעל ה"תניא" זי"ע

א

תמונת מצבת קבורת אבי בעל התניא ופרסומה
ב"מבוא", בהוראת הרבי מליובאוויטש זצ"ל

בשנת תש"מ, עם הכנתו לדפוס של הספר "אגרות קודש אדמו"ר הזקן", שנדפס בשנה זו על ידי מערכת קה"ת, עסק העורך הנכבד ברוך הכשרון ספרא רבא לתורת החסידות ותולדותיה הרה"ח ר' שלום דובער לוי שליט"א בין היתר בחקר תולדותיו של הרב הקדוש רבי ישראל ברוך פאזנער מליאזני זי"ע, אביו של הרה"ק רבי שניאור זלמן מלאדי - בעל ה"תניא" וה"שלחן ערוך הרב" זי"ע - אבי שושלת הקודש "ליובאוויטש", אשר ביום כ"ד בטבת דהאי שתא - תשע"ג - ימלאו מאתיים שנה להסתלקותו לגנזי מרומים.

ב"מבוא" לספר הנ"ל, העלה העורך את מסקנות מחקרו. בין היתר, הדפיס שם גם צילום של מצבת קבורת רבי ברוך בעיר "סעליש", ובין דבריו העתיק את הנוסח אשר על המצבה במלואו. כך נחרת על המצבה:

"פ"נ איש תם וישר הרבני המ' והמופלג מ' ישראל ברוך ב"מ אברהם ז"ל, נפ' ח' לחדש תשרי שני תקנ"ב לפ"ק תנצב"ה".

* * *

כעבור שלשים שנה, בשנת תש"ע, הדפיס העורך הנזכר בשנית את תוכן הדברים אשר במבוא הנ"ל אודות רבי ישראל ברוך מליאזני, בספרו המיוחד "תולדות חב"ד ברוסיה הצארית - בשנים תק"ל תר"פ", הכולל "פרקים נבחרים על פי מכתבים, מסמכים, וזכרונות".

בשלהי פרק שני, לאחר הרחבת דבריו הנפלאים - שלהלן נרחיב בהם אי"ה, מוסיף הכותב

ומספר:

"בנושא זה דנתי במבוא לאגרות קודש אדמו"ר הזקן - קה"ת תש"מ, ואז זירז הרבי ביותר להשיג תמונה מהמצבה, ולהדפיסה במבוא הנ"ל. כאשר סוף סוף הושגה התמונה - לא כל כך ברורה, הורה הרבי 'לצרף גם פיענוח נוסח המצבה שאינו ברור כ"כ'. ראה עבודת הקודש עמוד ל"ה. וכן נדפס במבוא שם".

דהיינו, שצילום תמונת מצבת קבורתו של רבי ברוך מליאזני אשר בעיר סעליש, והעתקת הנוסח שעליה, נדפס במבוא הנ"ל בהוראתו הישירה של הרבי מליובאוויטש זצוק"ל - ה"ה כ"ק מרן אדמו"ר רבי מנחם מנדל זי"ע.

* * *

כאן מן הענין לציין את דברי הרבי זצ"ל משנת תשי"א, המבטיח להיות אסיר תודה למי שיביא לו מידע אודות רבי ברוך מליאזני. הדברים נדפסו ב"אגרות קודש", אגרת תתקנ"ב, [וראה שם בהערה].

הדבר היה כאשר הגאון הגדול רבי יצחק יעקב וייס גאב"ד "העדה החרדית" בירושלים עיה"ק - בעל ה"מנחת יצחק" זצ"ל, שלח מכתב אל הרבי מליובאוויטש זצ"ל, ובין הדברים מסר לו את המידע דלהלן אודות רבי ברוך אבי בעל התניא:

"זקנים מסעליש ספרו לי, שקודם פטירתו שאל אותו הגבאי דח"ק את המעונות של בניו, כדי להודיעם שיאמרו קדיש, אמר להם שיש לו ג' בנים, ולא נתן להם את האדריסאות [= הכתובות] אלא של שנים. ואמר, מיין זלמינא וועט שוין אליין וויסען", [= זלמינא שלי כבר יידע את הדבר מעצמו].

בשלהי מכתב המענה לבעל ה"מנחת יצחק", מיום י"ב אדר שני שנת תשי"א, מציין הרבי זצ"ל:

"ת"ח [= תשואות חן] ת"ח על הפרטים האחדים שכותב ע"ד הסתלקות אבי התניא, ואסיר תודה אהי' אם יודיע גם שאר הפרטים שיודע בזה ממקור נאמן, כי מועטים במאד [מילה זו מודגשת במקור] ידיעות הברורות שיש עד"ז, ואפילו שנת ההסתלקות אינה ידועה".

* * *

[להרחבת הידיעה. העיר "סעליש" אשר ברוסיה הקרפטית, מקום מנוחתו של רבי ישראל ברוך מליאזני, היתה שייכת באותה העת להונגריה. כיום - שם העיר: "ויגורדוב", ומצויה בתחום מדינת אוקראינה, לא הרחק למן הגבול עם הונגריה. בשנים האחרונות שופץ הציון, ואוהל הוקם עליו].

ב

שמו של הסבא ע"פ נוסח המצבה,

רבי אברהם, ולא רבי שניאור זלמן

ובכן, לנו, אשר בחקר היוחסין עסקינן, היוו דבריו הנפלאים של העורך הרש"ב לוינ משום חידוש גדול, אשר הביא אותנו בעקבותיו לחקור ולבדוק מחדש את "שושילתא ד'רב" - ה"ה שושלת הקודש של "הרב" - בעל ה"תניא" זי"ע למעלה בקודש.

וכל כך למה?

שכן, ידיעה זו אודות הוראתו של הרבי בענין המצבה, באה לאחר שבשנת תש"ג הדפיס הרבי מליובאוויטש זצ"ל את שושלת היוחסין של הרב בעל התניא זי"ע בריש ספר "היום יום", ושם כתב את שם אבי אביו - רבי שניאור זלמן, דהיינו:

א. כ"ק אדמו"ר הזקן בעל התניא זי"ע, ב. בן רבי ברוך, ג. בן רבי שניאור זלמן.

ואילו כאן, סבר וקיבל הרבי מליובאוויטש זצ"ל שמדובר אכן במצבת קבורתו של אביו של

בעל ה"תניא", ולא עוד אלא שאף הורה לפרסם ב"מבוא" את תמונת המצבה ולהעתיק שם גם את הנוסח שעליה, ומעתה משתנה שמו של האב, לא **"רבי שניאור זלמן"** - **כפי שידענו עד עתה, כי אם "רבי אברהם" - ככתוב על מצבת הבן אשר בסעליש.**

* * *

ושמא תאמר - קורא יקר, ואולי חלה כאן טעות כלשהי בהעתקת הנוסח שעל המציבה? ובכן, גם לדבר זה נתן העורך - **הרש"ב לוי** הנ"ל - את דעתו, ולאחר שהוא דן בכך ב"מבוא" הנרחב שלו, הוא מוכיח בעליל את נכונותה של נוסח זה שעל המצבה מתוך מקור קדום ומקורי ביותר - ה"ה כתבי היד של פנקסי קהילת ליאזני, אשר שם מוכח בבירור שאכן **"רבי אברהם"** שמו, ולא **"רבי שניאור זלמן"**.

הדברים נכתבו שם מפורשות, בחיי חיותם של האב והסב והנכד - שלשתם גם יחד. **צילום מצורף** בתוך ה"מבוא" הנ"ל. וכך נכתב שם:

"היום יום ט"ו כסלו תקצ"י [תק"י] לפ"ק, נתקבל **התורני מו"ה ברוך ב"מ אברהם** להחברא קדישה, ואביו **מו"ה אברהם** התחייב את עצמו..."

ובהמשך: "היום יום ט"ו כסלו תקי"ד [תק"י] לפ"ק, נתקבל **הילד שניאור זלמן בן מהור"ר ברוך** להחברא קדישא... ובכל שנה ושנה מחויב אביו **זקנו הנ"ל** ליתן..."

מעתה, נוסח מצבת **רבי ישראל ברוך מליאזני - אשר בסעליש**, בתוספת הדברים שנכתבו בפנקסי קהילה בליאזני, לא מותירה לנו ספק בשמותיהם של שלשת הדורות הראשונים בשושלת **אדמו"ר בעל התניא זי"ע**, ה"ה:

א. הרה"ק **רבי שניאור זלמן מלאדי - בעל ה"תניא"** וה"שלחן ערוך הרב" זי"ע.

ב. בן הרב הקדוש **רבי ישראל ברוך פאזנער מליאזני זי"ע**, אשר מנו"כ בסעליש.

ג. בן **רבי אברהם מליאזני**.

* * *

לא כאן המקום להרחיב בתולדותיו של אותו קדוש - **רבי ישראל ברוך פאזנער מליאזני**, ואין זה מיעודו של המדור "ויתלדו". ברם, אך זאת נציין אודות מאמר מקיף ביותר לתולדותיו ולחקר יחוסו של רבי ברוך שפורסם על ידי כ"ק **אדמו"ר מהרש"י ענגלארד מראדזין שליט"א**, בשני מאמרים נרחבים בקבצי "אור ישראל" שראו אור במהלך שנת תשס"ד, חלקים ל"ג ול"ד, תחת הכותרת: **"לביורו שלשלת יחוסו של הגה"ק אדמו"ר הזקן בעל התניא זי"ע"**.

מאמר זה, נכתב כהמשך למאמר מקיף שקדם לו, שאותו הדפיס **האדמו"ר מראדזין** בשנת תשנ"ז בקובץ "ישורון", מאמר ראשון בסדרת "צפונות יוחסין", ובו יריעה נרחבת לחקר תולדותיו ושלשלת יחוסו של הגאון הקדוש **רבי יהודה יודל מקאוולי**, אשר היה מאבותיו זקניו של **אדמו"ר הזקן בעל ה"תניא" זי"ע** - לדעת בעל "תולדות אנשי שם" ו"בית רבי" ועוד, וכפי שיבואר בהמשך מאמרינו בע"ה.

אנו מציינים כאן את המאמרים הללו, מאחר שהם שימשו לנו כבסיס למאמרינו, בצירוף מקור מרכזי נוסף, ה"ה מאמרי המעמיקים והנרחבים של הרש"ב לוי, ובמיוחד אלו שנדפסו ב"מבוא" הנ"ל ובספרו "תולדות חב"ד ברוסיה הצארית בשנים תק"ל תר"פ" הנ"ל.

[במאמרו של **האדמו"ר מראדזין**, בהערה מספר 1, מציין עוד עשרים מקורות שבהם נידונו ונחקרו תולדותיו של **רבי ברוך מליאזני**].

* * *

מעיון בפרקי המאמר ב"אור ישראל", המהווה מעין מסמך מרתק ביותר אודות חייו הקדושים והנסתרים של רבי ברוך, כאשר הדברים ניזונים ומתבססים ממקורות קדומים ואוטנטיים ביותר, נמצינו למדים על אחד הקדושים אשר בארץ, אשר זכה להסתופף בצל **אור**

שבעת הימים מרן הבעש"ט הקדוש זי"ע, ואשר אף מסר בהזדמנות מסויימת מאמרי חסידות, וכפי שמסופר שם בהרחבה מתוך מקורות קדומים ומקוריים, אשר בחלקם צוטטו כאן בהמשך.

ועוד - לעניינינו. בסיום הדיון אודות המצבה אשר בסעליש, מסכם שם הכותב:

"לסיכום. השמות המופיעות על המצבה, **ר' ישראל ברוך ב"ר אברהם**, דווקא מתאימים לגמרי עם המקובל בקרב צאצאי הר"ר ברוך ובין יהודי העיר סעליש - בו שוכנת המצבה. ואכן, ידעו בני עיר זו מאז ומתמיד - מתוך מסורת אבותיהם, כי זו מצבתו של **רבי ברוך אבי בעל התניא**".

ג

רבי ברוך, או רבי ישראל ברוך?

מענה לתמיהות נוספות

בשלב זה, כרקע והקדמה לפרק הבא, נצטט מדברי **הרש"ב לוי** בספרו הנ"ל **"תולדות חב"ד ברוסיה הצארית - בשנים תק"ל תר"פ"**, בפרק שני - **"אביו רבי ברוך"**. ואלו דבריו שם:

ב'בית רבי' פרק כ"ד, מספר על **ר' ברוך מליאזני**, שבסוף ימיו הלך לגלות, עד שבא למדינת אונגריין - לעיר אחת ששמה 'סולת' (סוליש'), ויהי שם כמה שנים עד פטירתו. ומסיים: ואחר שנפטר, קברוהו בכבוד גדול, ונתנו לו מקום חשוב, וגם החברה קדישא הציבו מצבה על קברו. מצבה זו הועתקה בכמה מקומות: **"פ"נ איש תם וישר הרבני המ' והמופלג מ' ישראל ברוך ב"מ אברהם ז"ל, נפ' ח' לחדש תשרי שני תקנ"ב לפ"ק תנצב"ה"**.

ב'אגרות בעל התניא' (עמוד א') מפריך את ההנחה שזוהי מצבת ר' ברוך - אביו של רבנו הזקן, מגי טעמים:

א) שמו הי' **'ברוך'** ולא **'ישראל ברוך'**, כמוכח מכל חתימותיו של רבנו בשם אביו.

ב) שם אביו הי' **'שניאור זלמן'** ולא **'אברהם'**, (כמסופר בספר 'הזכרונות' פרק פ' ואילך, וב'שלשלת היחס' שבריש 'היום יום': ...הר' משה. ה) **בנו הר' שניאור זלמן**. ו) **בנו הר' ברוך**. ז) **בנו הוד כ"ק אדמו"ר הר' שניאור זלמן**).

ג) הוא נפטר לפני שנת תקנ"ב, שהרי ידועים לנו שלשה נכדים של רבנו שנקראו בשם **'ברוך'**, והם בני בניו **ר' דוב בער ור' חיים אברהם** ובן בתו פריידא. האחרון הביא לדפוס את ה'תניא' בשנת תקס"ו, ואי אפשר לומר שהי' אז פחות מבן י"ד. על כרחך שזקנו ר' ברוך - שהוא נקרא על שמו, נפטר לפני שנת תקנ"ב.

* * *

והנה, בקשר להוכחה הא', שהשם על המצבה הוא **'ישראל ברוך'** (ולא רק **'ברוך'**), ראה מה שכתב ב'עדן ציון' מהרב **ישעי' הלוי הורוויץ** עמוד צ"א: **אני שמעתי כמה פעמים מאבא מארי ז"ל, כדבר פשוט וברור אשר הי' שמו הר' 'ישראל ברוך', ורק כשנעשה אחר כך מהמקורבים להבעש"ט נ"ע, חדל לקרות בשם 'ישראל', מחשש 'הקורא לרבו בשמו'.**

ובקשר להוכחה הב', ששם אביו במצבה הוא **'אברהם'** (ולא **'שניאור זלמן'**). הנה זוהי אחת משתי הנוסחאות שב'בית רבי': איך הי' (**אדמו"ר הזקן**) נכדו (של ר' משה מפוזנא) לא ידענו... ובלאזני שמענו שחותנו של הר"ר ברוך היה נקרא ר' **'אברהם'**. ויש אומרים שאביו היה נקרא ר' **'אברהם'**.

וכן הוא גם בפנקס 'לאזניא': **היום יום ט"ו כסלו תקצ"י לפ"ק נתקבל התורני מו"ה ברוך ב"מ אברהם להחברא קדישה - ואביו מו"ה אברהם התחייב את עצמו... היום יום ט"ו כסלו תקי"ד לפ"ק נתקבל הילד שניאור זלמן בן מהור"ר ברוך להחברא קדישא... ובכל שנה ושנה מחויב אביו זקנו הנ"ל ליתן...**

ולכאורה ה' אפשר לומר, שר' ברוך (ואביו ר' אברהם) שבקטע הראשון, אינו אביו (וזקנו) של אדמו"ר הזקן שבקטע השני. אמנם מהמשך הקטעים נראה שהוא הוא. בפרט מה שכתוב בקטע השני: 'אביו זקנו הנ"ל', ולא נתפרש בקטע זה מיהו אביו זקנו הנ"ל, שלכאורה הכוונה להנזכר בקטע הראשון 'מו"ה אברהם'.

ובקשר להוכחה הג', שנכדו ר' ברוך ב"ר אליהו הביא לדפוס את ה'תניא' בשנת תקס"ו. בזה נמשך אחר טעותו של ה'בית רבי', שכתב (נ"ז, ב', הערה ב') שר' ברוך ב"ר אליהו הנ"ל הוא בן (פריידא) בתו של רבנו הזקן. ובאמת אינו נכדו, אלא הוא המדפיס הידוע בשקלאוו... ואדרבא, מחתימת אגרות התקופה הזו על ידי רבנו הזקן, נראה לאשר את זמן פטירתו בשנת תקנ"ב, שהרי באגרות שלפני שנת תקנ"ב רגיל לחתום "במו"ו ברוך נ"י", או "בלא"א מוהר"ב יצ"ו", ואילו באגרות שלאחרי שנת תקנ"ב, רגיל לחתום "במו"ה ברוך זצללה"ה" וכיוצא בזה. גם ידועים לנו שלשה נכדים של רבנו הזקן, שנולדו בשנים תקמ"ט-תקנ"א, ולא נקראו על שם אביו ר' ברוך... ולאידיך ידועים לנו שלשה נכדים של רבנו הזקן, שנולדו אחר כך, ונקראו בשם 'ברוך'... [לאחר שהוא מפרט שם את שמותיהם של ששה אלו ותאריכי לידתם, הוא מסכם:] מכל הנ"ל מסתבר לקבל את ההנחה, שר' ברוך נפטר בשנת תקנ"ב.

* * *

עד כאן ציטוט מלא מדברי הרש"ב ליון, המסיים את הפרק בדברים אלו - אשר ציטטנו בראש דברינו, על כך ש"הרבי זירז ביותר להשיג תמונה מהמצבה, ולהדפיסה במבוא הנ"ל, וכאשר סוף סוף הושגה התמונה, הורה הרבי לצרף גם פיענוח נוסח המצבה שאינו ברור כל כך".

פרק שני

רבי משה מפוזנא - אבי משפחת "פאזנער"

א

שלשה ידיעות בסיסיות הזהות במסורת האדמו"רים זי"ע

ובספר "בית רבי" המשמש כמקור ליחוסו של בעל ה"תניא"

בפרק הקודם, למדנו את זהותו ואת שמו המלא ואת שם אביו, של הרב הקדוש רבי ישראל ברוך פויזנער מליאזני, בנו של רבי אברהם מליאזני. עתה, שומה עלינו להתמקד במענה המרכזי על התמיהה בשינוי שם הסבא - אביו של רבי ברוך - מ"שניאור זלמן" ל"אברהם", וכפי שהעתקנו לעיל מדברי הרש"ב ליון - המציין בתשובתו: הנה זוהי אחת משתי הנוסחאות שב'בית רבי'! וכאן, אנו באים לדון בדברי ה"בית רבי", הספר אשר שם נכתב לראשונה שמו של האב - "אברהם", וכפי שאכן נתאמת הדבר מנוסח המצבה שפורסמה ונעתקה ע"פ בקשתו של הרבי מליובאוויטש זצ"ל.

* * *

[להרחבת הידיעה. מחבר הספר "בית רבי", הוא הרה"ח רבי חיים מאיר היילמאן מליעפלי, שהיה מחסידי הרה"ק רבי שלמה זלמן שניאורסון מקאפוסט - בעל ה"מגן אבות" זי"ע - בן בנו של ה"צמח צדק" זי"ע, שאף השתתף בעריכת ספרו הקדוש של רבו לדפוס. בספרו "בית רבי" התבסס המחבר על בין היתר על שמועות ומסורות שקיבל מאת מורו ורבו מקאפוסט ומפי אדמו"רי ליובאוויטש].

* * *

ובכן. מה מצאנו ב"בית רבי"?

תחילה, נעתיק את שתי השורות הראשונות בלבד שבראש פרק א' שבספר. ואלו דבריו שם:
"בארץ רוסיא הלבנה בעיר לאזני, היה איש שמו הרב ר' ברוך, נכד הגאון ר' משה זלה"ה
מפוזנ, מגזע הגאון הקדוש מהר"ל מפראג זצוק"ל ולמעלה בקודש".

בתוך הערה ב', שבחלקו כבר צוטט לעיל, נוסף פרט אודות שם אביו של רבי ברוך:
"ובלאזני שמענו שחותנו של הר"ר ברוך הי' נקרא ר' אברהם, ויש אומרים שאביו הי' נקרא
ר' אברהם, ומאחד מהרבנים מיוצאי חלציו שמענו שאביו וחותנו של הר"ר ברוך, האחד היה
נקרא הר"ר אברהם והאחד היה נקרא הר"ר קדיש, וספק אצלם מי היה אביו ומי היה חותנו,
והדבר צריך בירור".

למרות שבהמשך אנו מוצאים פירוט השתלשלות היחוס - החל מרבי משה מפוזנא הנזכר ועד
המהר"ל מפראג, ולא עוד אלא שביתר ההערות שבספר מציין המחבר מסורות נוספות בדבר
שמות אבות המשפחה למעלה בקודש, ברם, בשלב זה שומה עלינו להסתפק לעת עתה בציטוטים
דלעיל ולהתמקד בהם בלבד, על מנת שנוכל להמשיך לאחר מכן לדון ביתר הדברים.
ובכן. בקטעי דברי ה"בית רבי" שהעתיקנו כאן, אנו מוצאים בעצם שלשה הנחות יסוד, אשר
עליהם אין חולק. והם:

א. שם אביו של רבי ברוך - אביו של הרה"ק רבי שניאור זלמן מלאדי - בעל ה"תניא" זי"ע,
היה: רבי אברהם.

ב. אחד מזקניו של הרה"ק רבי שניאור זלמן מלאדי - בעל ה"תניא" זי"ע, היה שמו: רבי
משה מפוזנא.

ג. רבי משה מפוזנא הנ"ל, היה מצאצאיו של הגאון הקדוש רבי יהודה ליוואי - המהר"ל
מפראג זי"ע.

* * *

האם אכן כל הנזכר כאן מוסכם וברור?
לגבי השניים האחרונים, נדון בהמשך בע"ה. לגבי היסוד הראשון, אנו יכולים להשיב כבר
בשלב זה, וכאן חובה עלינו לציין שתי נקודות חשובות.
ראשית. הן אמנם שמחבר ה"בית רבי" מסתפק אם רבי אברהם הוא שם אביו של רבי ברוך
או שמו של חותנו, אך כיום כאשר מצאנו בוודאות את נוסח המצבה של רבי ברוך, וכן את פנקסי
ליאזני הנזכרים, משניהם ידענו כיום בוודאות שרבי אברהם הוא שם אביו של רבי ברוך.
זאת ועוד. הן אמנם שהרבי מליובאוויטש זצ"ל, העלה תחילה ב"היום יום" את שם האב
ש"שניאור זלמן", ולא "אברהם", אולם לאחר שמצאנו בוודאות את נוסח המצבה של רבי ברוך, וכן
את פנקסי ליאזני הנזכרים, הורה הרבי לפרסם את תמונת המצבה ולהעתיק את הנוסח שעליה,
אשר משם אנו רואים בבירור ובוודאות שרבי אברהם הוא שם אביו של רבי ברוך, ולא רבי
שניאור זלמן.

ב

רבי משה מפוזנא - מצאצאי המהר"ל מפראג,

שלשלת היוחסין ע"פ גירסת ה"בית רבי"

והנה, גם עתה, לאחר הנחת היסוד המוסכם על כולם שאחד מזקניו של בעל ה"תניא" היה
שמו: רבי משה מפוזנא, וכי הוא - ר' משה זה - היה מצאצאיו של המהר"ל מפראג זי"ע, עדיין אין
אנו יודעים בשלב זה:

1. מי היה רבי משה זה?

2. מה היה תפקידו בפוזנא?

3. כיצד הוא היה זקינו של בעל התניא?

4. כיצד הוא מתייחס למהר"ל מפראג?

* * *

מאחר ואנו מתכוונים לבסס את המשך דברינו בין היתר גם על עצם המסורת המייחסת את המשפחה למהר"ל מפראג, משום כך עלינו להפנות את הקוראים תחילה לתיעוד מעניין, מקורי וקדום, המספר על כך שמצוי היה במשפחה זו מגילת יוחסין קדומה המייחסת את המשפחה עד המהר"ל מפראג, ושכ"ק מרן המהר"ש - הרה"ק רבי שמואל מליובאוויטש - בנו של ה"צמח צדק" זי"ע, נסע במיוחד לפראג על מנת לשחזר את המגילה האבודה. התיעוד במלואה - להלן בפרק שלישי.

[להרחבת הידיעה. הרבי המהר"ש נודע בדורו כחכם מופלא ויודע שפות, אביו אהבו מאד והיה קורא לו 'תפארת שבתפארת', על שם הספירה שבה נולד - ב' אייר תקצ"ד. בהיותו בן י"ח כבר הוסמך לרבנות. היה יד ימינו של אביו בעניני צבור. בשנתו האחרונה של אביו, החל משמיע גם דברי חסידות. משנת תרכ"ו מילא את מקום אביו בליובאוויטש, ובית מדרשו היה למקום המרכזי של חסידות חב"ד. היה עסקן ציבור בדרג בין ארצי, וערך נסיעות רבות מחוץ לגבולות רוסיה. היה בקי בשפות רבות והיו לו ידיעות רבות בחכמות שונות, ובתוכן גם ברפואה. היה גם אומן במלאכת יד, בכתבת סת"ם ועוד. נפטר י"ג תשרי תרמ"ג. עד כאן מתוך הספר "החסידות מדור לדור", של ידידנו הרב יצחק אלפסי הי"ו].

* * *

לכן, כאשר אנו מבקשים לחקור ולדעת מי הוא רבי משה מפוזנא דנן, אנו חייבים להביא בחשבון גם את היותו של הדמות המזוהה עמו - אחד מצאצאיו של המהר"ל מפראג. כלומר, שכל עוד שאין הוא מתייחס על צאצאיו של המהר"ל מפראג, למרות שהוא עונה לתואר "רבי משה מפוזנא", אינו יכול לכאורה להיות מזוהה כרבי משה מפוזנא דנן - זה שהיה זקינו של בעל ה"תניא" זי"ע.

והנה, בספר "הרב מלאדי ומפלגת חב"ד" שנדפס בווארשא בשנים תר"ע-תרע"ג, מסתייג המחבר ר"מ טייטלבוים מעצם הדבר שמשפחת בעל ה"תניא" התייחסה אל המהר"ל מפראג, וזאת מאחר שלא נשמע דבר זה בשיחתם של בני משפחת "הרב בעל התניא", אולם כבר שדי ביה נרגא בטענה זו במאמרו הנזכרים של האדמו"ר מראדזין. ועתה, אף אנו הראינו לדעת שאכן דובר על כך בבית הרב בעל התניא, ולא עוד אלא שאף המהר"ש מליובאוויטש טרח רבות בענין זה, וכפי שיסופר להלן בהרחבה.

* * *

עתה, ניתנה ראש ונשובה לפירוט יחוסו של רבי משה מפוזנא עד המהר"ל מפראג לדעת ה"בית רבי". להלן, המשך דבריו שם, בלשונו, ובשילוב הערותיו אשר בשולי הגליון, בתחילת פרק ראשון, תחת הכותרת: "שלשלת יחוסו, מקום וזמן הולדתו. תקופתו הראשונה עד הגיעו לשנת העשרים".

"בארץ רוסיה הלבנה, בעיר לאזני, [ובהערה 1: מלפנים פלך ויטעבסק, וכעת פלך מאהליב], היה איש - שמו הר"ר ברוך. נכד הגאון ר' משה זלה"ה מפוזנן, [כאן באה הערה מספר 2, והעתקנו דבריו בהמשך. נא"ו].

"מגזע הגאון הקדוש מהר"ל מפראג זצוק"ל ולמעלה בקודש. [ובהערה 3: יחוסו של המהר"ל מפראג, עיין בספר 'מגילת יוחסין' שלו]. כי הגאון ר' משה היה בן הגאון המקובל ר' יודל זלה"ה אבד"ק קאוולי (בעל 'קול יהודה' על שו"ע או"ח), [ובהערה 4: אביו של הגאון המקובל בעל 'יסוד יוסף' זלה"ה], בהגאון ר' משה, בהגאון ר' צבי הירש, [כאן באה הערה מספר 5, והעתקנו דבריו בהמשך. נא"ו], שהי' בנו

של הגאון ר' יוסף יאסקי אבד"ק לובלין [ובהערה 6: יש אומרים שהיה אבד"ק לבוב], וחתנו של המהר"ל זצוק"ל.

"אביו של הרב ר' ברוך היה דר מתחלה חוץ למדינתנו [כאן באה הערה מספר 7, והעתקנו דבריו בהמשך. נא"ו], והיה עשיר גדול. ומחמת פריצות הדור שם, והיה ירא שלא יתקלקלו בניו, על כן עזב ארץ מולדתו, והלך מעיר לעיר וממדינה למדינה - עד שבא למדינתנו, וקבע דירתו בסמיכות עיר לאזני, ושם נתעשר ביותר. [ובהערה 8: שמענו שסיבב לו השי"ת שמצא שם מטמון, ומזה בנה בית הכנסת בלאזני].

"ולקח לבנו הר"ר ברוך אשה מעיר לאזני, ושמה רבקה ע"ה. ויוולד להם בן בשנת תק"ז, ויקראהו אביו בשם שניאור זלמן".

עד כאן העתק מהספר "בית רבי". בהמשך, נתייחס לשלשה מהערותיו של המחבר, שלא העתקנו אותם כאן, ונדון בהם בהרחבה אי"ה.

* * *

לסיכום.

לדעת ה"בית רבי", היה רבי משה מפוזנא בנו של הגאון הנודע רבי יהודה יודל מקאוולי בעל ה"קול יהודה", אשר יחוסו עד המהר"ל מפראג ידוע ומפורט שם.

האם יחוס זה עד המהר"ל מפראג נכון?

לא!

ג

רבי משה מפוזנא בנו של רבי יודל מקאוולי לא היה נכדו של המהר"ל מפראג

כאן אנו באים להערה נוספת של המחבר. הערה מספר 5, מתייחסת לפיסקא זו: **הגאון ר' צבי הירש, שה' בנו של הגאון ר' יוסף יאסקי אבד"ק לובלין, וחתנו של המהר"ל זצוק"ל, ועל כך מעיר המחבר:**

"יש אומרים שהיה נקרא **רבי צבי הירש סבא**, אך בספר אחד מצאתי כתוב שזהו שיבוש, שכינוי שלו היה **סאבאטקא**, ונשתבש מ'סאבאטקא' ל'סבא'".

כלומר, שלא רבי צבי הירש **סבא** שמו, אלא **רבי צבי הירש סאבאטקא**.

ברם, הערה זו בטעות יסודה, ובעל ה"בית רבי" השתבש כאן בזיהויו של רבי צבי הירש.

ומה הנכון?

הנכון הוא שהוא אכן נקרא בשם: **"רבי צבי הירש סבא"** - ולא **"רבי צבי הירש סאבאטקא"**. ולא זו בלבד, אלא שהוא כלל לא היה חתנו של המהר"ל מפראג. ואילו זה שנקרא בשם **רבי צבי הירש סאבאטקא**, הוא זה שהיה אכן חתנו של המהר"ל מפראג.

ולא עוד, אלא שגם נכדו של **רבי צבי הירש סבא**, ה"ה **רבי משה מפוזנא** - נשוא פרקינו, גם הוא לא היה מצאצאי המהר"ל מפראג כלל וכלל.

יתירה מזו. גם כאשר נתבונן בשמות אבותיהם של שני אלו, נוכל להיווכח על נקלה בצדקת הדברים, ושלא ניתן לטעות ביניהם כלל.

שהרי, אביו של **רבי צבי הירש סבא**, שמו היה: **רבי יוסף יאסקי מלובלין**. ואילו אביו של **רבי צבי הירש סאבאטקא חתן המהר"ל**, שמו היה: **רבי שמואל מסאבטקא (שבבוהמיה הסמוכה לפראג הבירה)**.

* * *

זאת, ועוד ראיות אחרות חזקות וישרות, שלא כאן המקום לדון ולהרחיב בהם, הביאו את האדמו"ר מראדזין למסקנה ברורה שמשפחת **רבי יהודה יודל מקאוולי** לא היו כלל מצאצאי

המהר"ל מפראג, והרחיב בדבריו במאמר נרחב בקובץ "ישורון" שנדפס בשנת תשנ"ז, במאמר ראשון בסדרת "צפונות יוחסין", והדבר ברור ומוכח.

[כמה חבל שיחוס מפוקפק זה עד המהר"ל מפראג, חוזר על עצמו שוב ושוב ב"מגילות היוחסין" למיניהם, בין משפחות רבות ומיוחסות הנמנים עם צאצאיו של **רבי יהודה יודל מקאוול**. אגב. בין המשפחות העניפות הנמנים עם צאצאיו, ניתן למנות את משפחות: **עפשטיין, קרליץ, צייטלין, פינס, קוטלר, פרוש, אויערבך**, ועוד רבים. מעניין לציין שאדמו"רי ליובאוויטש מתייחסים אף הם כשלעצמם על צאצאי **רבי יהודה יודל מקאוול**, דרך חותנו של הרבי המהר"ש מליובאוויטש].

ד

גירסת ה"בית רבי" ומקורותיו

מה הם - אם כן - מקורותיו של מחבר ה"בית רבי" ליחוס מפוקפק זה? מאין שאב את ידיעותיו אלו?

ובכן, אם כי המחבר עצמו לא גילה לנו מפורשות את מקורותיו, אולם מתוך הערה נוספת שלו נמצינו למדים עליהם. וכאן אנו באים להערה נוספת של המחבר, הערה מספר 2, המתייחסת לפיסקא זו: **הר"ר ברוך, נכד הגאון ר' משה זלה"ה מפוזנא**. על כך מעיר המחבר:

"איך היה נכדו - לא ידענו. בספר אחד מצאנו שלהרב ר' משה היה חתן, היה נקרא ר' קדיש. ולהרב ר' קדיש היה חתן, היה נקרא ר' ברוך. וזה הר"ר ברוך - חתן הר"ר קדיש - היה חותנו של הר"ר ברוך - אבי רבינו. "וכן ראינו 'אילן' ממשפחת רבינו עד המהר"ל בסדר זה. וצריך עיון, איך יקראו אותו עם חותנו בשם אחד.

"ובלאזני שמענו, שחותנו של הר"ר ברוך היה נקרא ר' אברהם. ויש אומרים, שאביו היה נקרא ר' אברהם. ומאחד מהרבנים מיוצאי חלציו שמענו שאביו וחותנו של הר"ר ברוך, האחד היה נקרא הר"ר אברהם, והאחד היה נקרא הר"ר קדיש, וספק אצלם מי היה אביו ומי היה חותנו. והדבר צריך בירור". ע"כ.

* * *

ובכן, מתברר שיחוס זה מקורו בספר "תולדות אנשי שם", מאת הרב דוד טעבלי אפרתי, שנדפס בווארשא בשנת תרל"ה. בין רשימת צאצאי המהר"ל מפראג הוא רושם כך:

"נכדי דו"ז הגאון מהר"ל מפראג זי"ע, ה"ה הגאון מופלא שבדורו מו"ה יוסף יאסקי אבד"ק לובלין, אבי הגאון הגדול מו"ה צבי הירש סבא, אבי הגאון המפורסם בדורו מו"ה משה, אבי הגאון הגדול המקובל אלקי מו"ה יודל אבד"ק קאוולי מחבר ספר קול יהודה, אבי הגאונים הגדולים המפורסמים המקובלים הקדושים, הג"מ משה זאב אבד"ק מינסק והגליל וק"ק פיורדא, והג"מ יוסף יאסקי אבד"ק דובנא רבתי, והגאון מו"ה אריה ליב אבד"ק סלוצק, והג"מ משה אבד"ק פוזנא. ואחיותיהם, אחת אשת הגאון הגדול מו"ה אהרן הכהן אבד"ק לבוב, (מחותנו של הגאון בעל 'סדר הדורות'), והשניה אשת הגאון כו' מו"ה סענדר, אבי הגאון מו"ה סענדר, אביו של הרב המפורסם מו"ה יודיל צייטלעס משקלאב, אביו של כ' הרב המפורסם מו"ה משה צייטלין משם..."

"ש"ב הגאון מו"ה משה מפוזנא, היה חותן הרב מ' קדיש, חותנו של הרב מו"ה ברוך, חותן הרב המפורסם מהר"ר ברוך מלאזניא ז"ל, אבי האחים הקדושים הגאונים המפורסמים, הגאון אלקי אדמו"ר מרן שניאור זלמן מלאדי זי"ע בעל השו"ע והתניא, ואחיו הגאון מו"ה יהודה ליב אבד"ק יאנאוויץ, מח"ס שארית יהודה, והרה"ג מו"ה מרדכי באורשא, והרה"ג מו"ה משה אבד"ק רודניא.

"ש"ב אדמו"ר הגאון הקדוש בעל הש"ע והתניא נ"ע בג"מ, היה אבי האחים הקדושים גאוני תפארה, אדמו"ר מרן דובער נ"ע בג"מ מק' ליובאוויץ, ואחיו הרה"ג מו"ה אברהם ז"ל משם, (אבי הרב ר' דובער, אבי האחים היקרים המפורסמים בתו"י מו"ה יהושע אבלי שניאורסזאהן בוויטעפסק, ומו"ה לוי יצחק שניאורסזאהן מלאדי), ואחיותם בת אדמו"ר הזקן נ"ע היתה אשת הרה"ג הח' מו"ה שלום שכנא אבי אדמו"ר הגאון אלקי מהרמ"מ נבג"מ בג"ע מליובאוויץ זי"ע, גם אשת הרב החסיד מו"ה אליהו זצלה"ה, אבי הרב ר' אהרן מקרימענטש, ואחיהו הרב ר' ברוך".

עד כאן לשון הספר "תולדות אנשי שם", אשר נעלה מכל ספק שמשם מקורו של ה"בית רבי", והוא קיבל זאת מאחד מצאצאי המשפחה.

כאשר הוא ממשיך ומונה שם צאצאים נוספים, הוא מזכיר ביניהם גם את: מו"ה שניאור זלמן אפרת מאורשא - אשר על ידו הגיעני הכתב יחש הלז.

פרק שלישי

רבי משה מפוזנא שהיה מצאצאי המהר"ל מפראג הוא ראש משפחת בעל ה"תניא"

א

נסיעתו של המהר"ש מליובאוויטש לפראג

על מנת לשחזר את מגילת היוחסין המשפחתית

"רבינו הגדול", זוהי שמה של רשימה קדומה שנדפסה על ידי הרב יהושע מונדשיין ב"כרם חב"ד" כרך ד': "רשימה זו העלה עמו הרה"ח ר' אליהו מישלובין ע"ה מרוסיה, וממנו העתקתיה. לא מפורש בה מי כתבה, רק מוכח ממנה שהכותב הוא נכדו של אדמו"ר מוהר"ש נ"ע, ושהדברים נכתבו אחר פטירתה של הרבנית רבקה ע"ה. נפטרה בחודש שבט תרד"ע.

"לבד מאדמו"ר מוהרי"צ, היה לאדמו"ר מוהר"ש נכד נוסף - ר' ישראל דובער ב"ר מנחם מענדל, נולד בקיץ תרס"ד, ואחר פטירת אמו נתגדל בבית הרבנית רבקה, ואח"כ בבית אדמו"ר מוהר"ש ב. ושמה נתברך גם הוא בעט-סופרים, והעלה על הכתב דברים ששמע בילדותו..."

להלן, נעתיק קטעים אחדים מראשיתה של רשימה זו, כאשר מלבד הענינים הנוגעים לפרקי היוחסין דנן, נלמד בין השיטין פרטים חדשים ונשגבים מחייו המופלאים של הרה"ק רבי ישראל ברוך מליאזני - אבי בעל ה"תניא".

* * *

כ"ק אדמו"ר אדיר הגאונים ותפארתם מחולל החסידות, מיסד קהל עדת חסידי חב"ד, הוד החכמה והתבונה, כקש"ת מוהר"ר שניאור זלמן ב"ר ברוך זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, נולד בשנת תק"ז, נסתלק כ"ד טבת תקע"ג, (והיו ימי חייו ששים ושש שנה). תלמיד כ"ק אדמו"ר הרב המגיד ממזריטש ז"ל, ראש תלמידיו ויד ימינו בכל, בנגלה ובחסידות. בו בחר כי יכתוב ויסדר שלחן ערוך, והוא ילמד בצוותא עם בנו המלאך הקדוש ז"ל. וינשאהו ראש מכל תלמידיו ואף גם חבריו הקדושים..."

השתלשלות יחוסו: אין אתנו יודע עד מה מפרטיות משפחת הוריו ואבותיו. כמה פעמים חקרתי ודרשתי בזה, ולא מצאתי מענה מפורט לדעת סדר מסודר. רק ידענו אשר אבי רבינו הגדול הרב ר' ברוך זצ"ל גר בעיר פראג, ובדרך כלל היה איש פלאי, והיה נחבא מן הבריות ואין איש שידע מה מעשהו. ומשנולד רבינו הגדול שהוא היה הבן זקונים, בהיותו בן שלש הביא אותו

למדינתנו, ובהיותו בן שש נתנו להמלמד ר' יששכר בער ונק' המגיד בליובאוויטש (הוא הי' אח"כ מחסידיו) שילמוד עמו, ולמדו עד שנת הי"ב.

* * *

הרב ר' ברוך כאשר הוליד את בנו הצעיר רבינו הגדול, ושאר בניו היו כבר לעצמם, חזק במסעות והלוכים מעיר לעיר בתור הולך בגולה ואיש נסתר. מה היתה מטרת נסיעותיו והלוכיו לא ידע איש, ואיש לא הכירו. כנראה האריך ימים רבים, וכמסופר הי' פעמים אצל רבינו הגדול בימי נשיאותו, וגם אז לא חפץ אשר איש ידע מי הוא ולא התיר לבנו רבינו הגדול לגלותו. רק פעם אחת כאשר הפציר בו רבינו במאד הסכים לגלות לבני ביתו ולמקצת תלמידיו היותר נעלים, רק בתנאי שלא ישנה רבינו הגדול ממנהגו בישיבה במקומו והגדת דברי תורה, אשר תנאי זה התנה אבי רבינו עוד קודם בואו.

החסיד ר' פנחס רייזעס משקלאוו והחסיד ר' משה ווילענקער היו מאושרים כל ימי חייהם בזה שזכו לראות פני אבי רבינו לשמוע ממנו דברי תורה ביחידות, וכפי הבנתם היה **מחסידי כ"ק רבינו הבעל שם טוב הנסתרים**. את אשר דיבר לפניהם היו ענינים קצרים רק מופלאים במושכל ולא התיר לגלותם. כעבור יומיים פתאום עקבותיו של הרב ר' ברוך לא נודעו, דבר שציער מאד את החסידים הנ"ל, אשר התכונו לבוא עמו בדברים ויקוו כי הי' בעזרם וימצאו חן בעיניו כי יואיל דבר עמם בדברים שבנסתר. וביותר הצטער הר"ר משה ווילענקער ז"ל שהי' בעל חושים נעלים ביותר, ובקי עד להפליא בספרי המחקר ובעל מחשבה עמוק למאד...

לפני מותו באו מאנשי חברה קדישא וגם האיש בעל מעונו, וישאלוהו לשמו ואם יש לו בנים ואיפה הם למען הודיעם. ויען, על קברי ישימו אבן ועלי' יכתבו פ"נ ברוך - ולא יותר. ואשר תשאלוני על בני, בנים יש לי, ויש בן אחד שידע גם אם לא תודיעו לו והוא יגיד לאחיו. ויבקש כי ילכו למו ואשר איש לא יהיה בעת צאת נשמתו. ויהי להם זה לפלא, ויעזבוהו. ובמשך זמן קצר מצאוהו שוכב על מטתו אחרי צאת נפשו הטהורה, ויקיימו את אשר ציוס בטהרתו ובשימת אבן על קברו כאמור.

זמן הסתלקותו בלתי נודע, אבל מובן כי הי' בשנים האחרונות לימי נשיאות רבינו הגדול, כי בבני רבינו לא הציב לאביו שם וזכרון כי הי' עוד בחיים, והראשונים אשר נקראו בשם אבי רבנו היו בן כ"ק אדמו"ר האמצעי ובכורו של אאזמו"ר אדמו"ר הרב צמח-צדק ר' ברוך שלום זצ"ל.

* * *

כ"ק אאזמו"ר מוהר"ש, בנסיעתו לחו"ל בשנת תרי"ט תרכ"א(?) יחד נסיעה לפראג, ועל פי יסודי ספורים ששמע מכבוד אביו רבינו הצמח צדק ודודו הר"ר חיים אברהם חקר ודרש באיזה מקומן בחו"ל, יגע ומצא יחוסו של אבי רבינו לרש"י ז"ל, ורש"י ז"ל יחוסו לר' יוחנן הסנדלר ולמשפחת בית דוד. וכ"ק רבינו הצמח צדק התפעל אז מעבודתו החרוצה בהשגת כתב יחוסו של אבי רבינו למהר"ל מפראג, והלאה היחוס ממהר"ל לרש"י הוא בנקל יותר.

והי' זה כמוס אצלו עם הוספות איזה מעשיות שרשם באופן השגתו כל אלה, ובהשרפה - ל"ע - בשנת תרכ"ח בח[ודש] אלול שנשרף בית כ"ק אאזמו"ר, וכבוד א"ז הרבנית הצדקנית זצ"ל היתה אז יחידה בבית, כי כ"ק אאזמו"ר נסע בחודש מאי לחו"ל, והתבהלה מאד והצילה רק הבנים הקטנים, והכתבי קודש, הספרים שהיו גם עתיקי ימים וכל כלי הבית היו למאכל אש, ואז נשרף גם שולחן הכתיבה של כ"ק אאזמו"ר שהיו בו מקומות נסתרים וטמונים עשויים במועצות, ושמה היתה אגרת היחוס ועוד כמה פתקאות כתי"ק כ"ק אאזמו"ר הרב צמח צדק. את זה שמעתי מכבוד א"ז הרבנית הכבודה ע"ה זצ"ל.

* * *

עד כאן העתקה מדויקת מראשית הרשימה, הנוגעת לענינינו. ומילתא דפשיטא היא לאחר

קריאת הדברים, שמסורת ברורה היתה בבית אדמו"רי ליובאוויטש לדורותיהם שני דברים אלו:
א. שיחוס המשפחה משתלשלת ועולה עד המהר"ל מפראג.
ב. שמקום מוצאו של זקנים רבי משה מפוזנא - בפראג הבירה.

ב

רבי משה מפוזנא נכד המהר"ל מפראג - מי האיש?

עתה, שומה עלינו לשוב לדברי ה"בית רבי", להמשיך ולבחון את פירוט יחוסו של בעל ה"תניא" ועד המהר"ל מפראג - על פי דעת המחבר הנ"ל.
והנה, למרות שמדובר לכאורה במגילה די קדומה אשר שימשה לו כמקור, וכפי שנשמע מתוך "אילן היחס" ששורטט על ידי רמ"א בלינסון, נראה שגירסא זו כבר נכתבה בשנת תק"ע. [העתק מאילן זה נדפס ע"י האדמו"ר מראדזין, מתוך מה שנשלח אליו מאת הרב יהושע מונדשיין, וראה שם צילום. מסתבר של'אילן' זה התכוון בעל ה"בית רבי" בדבריו שם].
ברם, נראה לכאורה שיש לבצע כאן בדברי ה"בית רבי" מעין "פלגין דיבורא". דהיינו, אך ורק חלקה הראשון של המגילה, שבה פירוט שלשלת היחוס למן בעל התניא ועד רבי משה מפוזנא, דבר זה בלבד נמסר במשפחה. ואילו חלקה השני של המגילה, שבה פירוט היחוס למן רבי משה מפוזנא ועד המהר"ל מפראג, דבר זה נרשם על סמך שתי מציאות שחברו להם יחדיו.

* * *

המציאה הראשונה, כאשר מצאנו דמות העונה לשם "רבי משה מפוזנא בספר "ערכי הכינויים" שנדפס בדיהרנפורט בשנת תקס"ו, שם נזכר לראשונה אודות רבי משה מפוזנא שהיה בנו של רבי יהודה יודל מקאוולי, על ידי המוציא לאור החותם בהקדמתו לספר:
"הכ"ד הכותב ביגון ואנחה... יצחק בלא"א מורי הרב המאור הגדול מוה"ר שלמה כהנא, בן הרב המאור הגדול מוה"ר יצחק כהנא, בן איש חי הרב הגאון הגדול החרף המפורסם מוה"ר אהרן הכהן אב"ד ור"מ דק"ק לבוב ומנוחתו כבוד בק"ק ראזינאיי, חתן הרב הגאון הגדול איש אלקי החסיד המפורסם מוה"ר יודא ידיל אב"ד ור"מ דק"ק קוואלע בעה"מ קול יהודא, אבוהא דארבעה אחים הגאונים הגדולים ומפורסמים, האחד הגאון הגדול איש אלקי החסיד המפורסם מ' יוסף יאסקי אב"ד ור"מ דק"ק דובנא רבתי בעה"מ ס' יסוד יוסף ושאר חבורים, והשני הגאון הגדול איש אלקי החסיד המפורסם מו"ה משה זאב וואלף אב"ד ור"מ דק"ק מינסק ודגליל סמילעוויץ, והג' הגאון הגדול המפורסם מוה"ר ארי' ליב מק"ק סלוצק, והד' הגאון הגדול המפורסם מוה"ר משה אב"ד ור"מ דק"ק פוזנא, ושלשלת יחוסם הולך מעלה מעלה עד משפחת התנא ר' יודא הנשיא.

[משם, העתיק את הדברים מחבר הספר "קריה נאמנה" שנדפס בוויילנא בשנת תר"כ, עמוד 97 בהערה, כאשר הוא מונה שם את ארבעת בניו של רבי יהודה יודל מקאוולי. מכאן ואילך, נעתקו הדברים בספרי תולדות ויחוסין נוספים].

וכהשלמה, באה המציאה השניה. בשער אחד מחיבוריו של הגאון רבי משה זאב אב"ד דק"ק טיקטין וביאליסטאק - ספר "מראות הצובאות", שם מפרט את יחוסו למעלה בקודש עד: הגאון המפורסם מו"ה צבי הירש סבא, בהגאון רבן של כל בני הגולה המפורסם בדורו מוה"ר יוסף יאסקי זצ"ל שהיה אב"ד דק"ק לובלין. וכאן הוא מוסיף על דבריו בלשון זו: (קייבלתי מאדוני אבי נ"י) נין ונכד להגאון רבן של כל בני הגולה הנודע בשערים מהר"ל מפראג זצ"ל.

* * *

שתי מציאות אלו הביאו לכותבי היוחסין הנ"ל את היחוס של רבי משה מפוזנא עד המהר"ל מפראג, מאחר שהם הבינו שעל רבי צבי הירש סבא, או על אביו רבי יוסף יאסקא מלובלין,

ממשיך הפיסקא המייחסת אותם אל המהר"ל מפראג. [ואגב. היה גם מי שחיבר את שני אלו גם יחד, ויצר בעקבותיהם יחוס מחודש, לאמור: המהר"ל מפראג היה מבני בניו של רבי יהודה הנשיא!].

אך כבר הוכיח האדמו"ר מראדזין במאמריו הנ"ל, שתיבות אלו עולים ושבים אל מחבר הספר "מראות הצובאות", שהוא עצמו היה מצאצאי המהר"ל מפראג. ואכן מסתבר שתיבות אלו של היחוס אל המהר"ל, נפלטו מתוך הסוגריים המקיפים את המילים: (קיבלתי מאדוני אבי נ"י), דהיינו שאביו של המחבר הוא זה שהיה מצד אחד מאבותיו גם מצאצאי המהר"ל מפראג.

ג

עירוב פרשיות שנינו כאן,

תרי רבי משה איכא בפוזנא

העולה מדברינו עד כאן, שעדיין לא מצאנו כאן כלל דמות העונה לשם רבי משה מפוזנא שהיה מיוחס על צאצאי המהר"ל מפראג. מי הוא אם כן רבי משה מפוזנא זקינו של בעל ה"תניא"?

ובכן, כאן אנו מגיעים לגירסא אחרת, גירסת הרבי מליובאוויטש זצ"ל, שנכתב בריש "היום יום". לפי גירסא זו, כך הוא סדר היחס:

א. רבי משה מפוזנא - ראש הקהל דק"ק פוזנא.

ב. בן רבי יהודה לייב מפראג.

ג. בן רבי שמואל מפראג.

ד. בן רבי בצלאל - אב"ד דק"ק קלן ופראג.

ה. בן רבינו המהר"ל מפראג זי"ע.

כלומר. אין המדובר ברבי משה אב"ד פוזנא, אלא ברבי משה ראש הקהל מפוזנא. ולא בבנו של רבי יהודה יודל מקאוולי עסקינן, שכלל לא נמנה עם צאצאי המהר"ל מפראג, אלא בבנו של רבי יהודה לייב מפראג, שהיה מבני בניו של המהר"ל מפראג.

וכאן אנו באים להערה נוספת של המחבר "בית רבי". הערה מספר 7, מתייחסת לפיסקא זו: אביו של הרב ר' ברוך היה דר מתחלה חוץ למדינתינו. ועל כך מעיר המחבר: "שמענו שהיה דר בעיר פוזנן, מקום מושב זקנו ר' משה, ועל שם זה היה נקרא כינוי משפחתם בשם 'פוזנער'".

ואכן, מסורת ברורה במשפחה מוסרת שמוצא המשפחה מפראג הבירה, ומשם הגיעו בשלב מסויים לפוזנא, ועל שם זה נקראו בכינוי משפחתם "פאזנער".

אלא שלפי גירסת ה"בית רבי" עצמו, מסתבר יותר שהדברים לא נאמרו על האב - כדבריו, כי אם על הסבא - ה"ה רבי משה מפוזנא, שהוא זה שאכן עקר מפראג לפוזנא.

* * *

לסיכום.

ב"היום יום" נמסר שרבי ברוך מליאזני - אביו של בעל ה"תניא" היה בנו של רבי שניאור זלמן בנו של רבי משה מפוזנא, ולאחר מכן ממשיך ומונה את יחוסו של רבי משה מפוזנא עד המהר"ל מפראג - וכפי שהעתקנו כאן.

ברם, לאחר כבר ראינו ש"עדה המצבה" אשר נמצאה בסעליש, ששם אביו היה "אברהם" ולא "שניאור זלמן", הרי שמעתה אבדה לנו בשנית סדר היחוס מרבי ברוך מליאזני ועד רבי משה מפראג, ולכן, כאן ניתן אולי להסתמך ולקבל גם את גירסת ה"בית רבי", אשר קיבל מאת כמה מבני המשפחה, שרבי ברוך היה חתן חתנו של רבי משה מפוזנא.

אולם, בעצם היחוס מרבי משה מפוזנא ועד המהר"ל מפראג, מסתבר לכאורה שטעות בידיהם של בעל ה"תולדות אנשי שם" ובעקבותיו בעל ה"בית רבי", ואנו מקבלים את גירסת "היום יום", אשר נמצאו לה סימוכים רבים ומפתיעים, ובראשה - עצם הידיעה על ידי המהר"ש מליובאוויטש זי"ע הנזכרת בראש פרק זה, שמקור היחוס למהר"ל הוא בפראג ולא בקאאולי.

ד

רבי יהודה לייב מפראג בן נכדו של המהר"ל מפראג

מצבת קבורתו של רבי יהודה לייב מפראג בנו של רבי שמואל ב"ר בצלאל בן המהר"ל מפראג חיה וקיימת בפראג, [ראה צילום במאמר דנן - "ויתילדו" 141 - המודפס ב"המודיע"]. העתקה מנוסח המצבה כבר נדפסה אף היא על ידי ר' סיני האק בחיבורו "משפחות ק"ק פראג על פי מצבותיהן", שהדפיס בפרשבורג בשנת תרנ"ב, [ראה שם בעמוד 46]: "תס"ו, תשרי, כ"ה יודא ליב בן הראש האלוף מו' שמואל ר' בצלאלס ז"ל", תוך שהוא מציין שמדובר ברבי שמואל - "נכדו ואהובו של מהר"ל מפראג בן בנו יחידו ר' בצלאל".

* * *

וכאן יש לציין, שבספר "מגילת יוחסין למהר"ל" של הגאון רבי מאיר פערלס מפראג, הוא מונה רק את שתי בנותיו של רבי שמואל: "ושתי בנות היה לר' שמואל, אחת היתה נשואה להגאון מוהר"ר חיים כהן צדק מפוזנא... והשנית נשואה למוהר"ר יעקב בהגאון מוהר"ר חיים אב"ד במדינת העסין. משום כך הגיעו חוקרי היוחסין למסקנה משובשת, וכפי שסיכם בספר "מגילת יוחסין לאיזו משפחות בישראל" - שהדפיס רמ"א בלינסון הנ"ל באודסה בשנת תרנ"ב: "כי רק בן יחיד הי' לו למהר"ל, הגאון מו"ה בצלאל ז"ל, וגם הוא לא היה לו נכד זכר". [וכבר הרחבנו רבות על מגילה זו - "מגילת יוחסין למהר"ל" - ושיבושיה, ואין כאן המקום לשוב ולדון בהם].

* * *

ואגב. הערה נוספת בענין זה. כבר הזכרנו בעבר בין מאמרי "ויתילדו", אשר מסורת קדומה בפי משפחת "קרול", אשר ראש המשפחה היה מכונה בשם: "בר"ל", ובניו ונכדיו אחריו נקראו בשם: "ברל'ס", וכל זה על שם שהיו מבני בניו של המהר"ל מפראג, דהיינו: ב'ני ר'בי ל'יוואי. ושמה היו גם הם מבני בניו של רבי יהודה לייב ב"ר שמואל מפראג, או שהיו לו לר' יהודה לייב אחים נוספים שגם הם נשמו מתוך רשימתו של רבי משה פערלס. ואגב ענין שמות המשפחה, הננו להעתיק ממאמרו של האדמו"ר מראדזין הנ"ל, אודות שם משפחת אדמו"רי ליובאוויטש: "מקור מוצא המשפחה, בעיר פוזנא שבגבול מדינת אשכנז, (בשעה שזו היוותה נסיכות עצמאית), ועל שם עיר זו נקרא כינוי המשפחה בשם 'פוזנר', עד לבעל ה'תניא' זי"ע. הרב בעל ה'תניא' מכונה במסמכים הממשלתיים בשם 'בורוכוביטש', על שם אביו הרב ר' ברוך. בנו, כ"ק אדמו"ר האמצעי מכונה במסמכים בשם 'שניאורי', לאמור: בן רבי שניאור, ורק החל מכ"ק אדמו"ר הצמח צדק ובני דודיו, החלה המשפחה להשתמש בכינוי 'שניאורסון', שמשמעו: בני שניאור, ע"ש אבי המשפחה כ"ק אדמו"ר הזקן בעל התניא. כינוי שנשאר בשימוש עד היום".

ה

סיכום יחוסו של כ"ק מרן אדמו"ר הזקן בעל ה"תניא" זי"ע

לאור האמור עד הנה, נראה בשלב זה להעמיד אם כן את סדר היוחסין בצורה זו דלהלן.
[נשמח לקבל את הארותיהם והערותיהם של הקוראים היקרים הי"ו, וכל מידע או מקור נוסף בדברים שנידונו כאן].

א. הרה"ק רבי שניאור זלמן מלאדי - בעל ה"תניא" וה"שלחן ערוך הרב" זי"ע.

ב. בן הרה"ק רבי ישראל ברוך פאזנער מליאזני זי"ע.

ג. בן רבי אברהם מליאזני.

* * *

רבי ישראל ברוך פאזנער מליאזני, חתן :

ד. רבי קדיש מפוזנא. [כגירסת "אחד הרבנים" שב"בית רבי"].

* * *

רבי קדיש מפוזנא, חתן :

ה. רבי משה מפוזנא - ראש הקהל דק"ק פוזנא.

ו. בן רבי יהודה לייב מפראג.

ז. בן רבי שמואל מפראג.

ח. בן רבי בצלאל - אב"ד דק"ק קלן ופראג.

ט. בן רבי יהודה ליוואי - המהר"ל מפראג זי"ע.